

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ КОКСОХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

FORMATION OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY FOR THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE COKE CHEMICAL INDUSTRY

Відзначено, що коксохімічна промисловість є однією з найважливіших галузей національного господарства. Доведено необхідність розробки економічного забезпечення, яке дозволить своєчасно ідентифікувати проблеми, сформувані та обґрунтувати актуальні пріоритети стратегічного розвитку в умовах невизначеності, з врахуванням існуючих викликів та загроз. Сформульовано авторське визначення терміну «економічне забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості». Відзначено, що економічне забезпечення ґрунтується на оптимальному поєднанні різних елементів, які формують певну систему. Визначено структурні особливості та запропоновано схему її формування. Встановлено, що розбудова цієї системи здійснюється на основі певних принципів. Запропоновано їх перелік та охарактеризовано зміст.

Ключові слова: коксохімічна промисловість, розвиток, стратегічний розвиток, економічне забезпечення, система, прогнозування, принципи.

The purpose of the article is the research of existing approaches and the formation of the author's vision of the system of economic support for the strategic development of the domestic coke industry. It was noted that the coke industry is one of the most important branches of the national economy. It has been established that it faces a number of problems and threats, which have led to a significant decrease in production volumes. The need to develop economic support that will allow timely identification of problems, formation and justification of current strategic development priorities in conditions of uncertainty and taking into account existing challenges and threats has been proven. Attention is focused on the variety of approaches to the interpretation of the concept of "economic support" in scientific sources. On the basis of their research, the author's definition of the term "economic support for the strategic development of the coke industry" was formulated. It was noted that the economic support of strategic development is based on the optimal combination of various elements that form a certain system. It is proposed to group them into two blocks: the main one, which is based on the analysis of trends, economic and mathematical modeling of processes and forecasting the development of the industry, and the supporting one. The structural features are determined and the structural scheme of the formation of the system of economic support for the strategic development of the coke-chemical industry of Ukraine is proposed. It has been established that the development of this system is based on certain principles. A list of them is offered and the main content is characterized. It was noted that the formation of a system of economic support for the development of the coke chemical industry will make it possible to reasonably approach the selection or actualization of previously formed strategic vectors of industry development, to focus attention on the most important and choose the most effective methods and tools, to develop and implement systemic strategic measures aimed at the development of this sector.

Key words: coke industry, development, strategic development, economic support, system, forecasting, principles.

УДК 338.112

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.80-6>

Попов Є.М.

аспірант кафедри управління і фінансово-економічної безпеки, Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет», м. Луцьк

Popov Yevhen

Donetsk National Technical University, Lutsk

Постановка проблеми. Коксохімічна промисловість є однією з найважливіших галузей національного господарства. Тому питання її розвитку виступають найактуальнішими «з огляду на необхідність забезпечення зростання та оновлення економіки» [1, с. 45].

Але, на сучасному етапі вона стикається з рядом проблем та загроз, які призвели до зниження обсягів виробництва коксу у 2022 році більш ніж в три рази (в порівнянні з 2021 роком) до 3,91 млн. т [2] та негативно позначились на функціонуванні суміжних галузей та економіці в цілому.

Серед основних таких проблем слід виокремити застарілість основних фондів, низький рівень інновацій, зниження обсягів видобутку вугілля тощо.

Але значних втрат коксохімічна промисловість зазнала внаслідок тимчасової окупації Росією територій України та широкомасштабного військового вторгнення, що унеможливило доступ до покладів коксівного вугілля та виробництв, призвело до консервації та часткової руйнації ряду

підприємств, які розташовано в зоні активних бойових дій, порушило стабільне енергозабезпечення та усталені логістичні ланцюги.

Слід звернути увагу, що функціонування вітчизняної коксохімічної промисловості потребує розробки відповідного економічного забезпечення, яке дозволить своєчасно ідентифікувати проблеми, визначити перспективні напрями, встановити цілі, провести кореляцію між засобами їх досягнення та можливими наслідками, сформувані та обґрунтувати актуальні пріоритети стратегічного розвитку в умовах невизначеності та з врахуванням існуючих викликів і загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань розвитку горно-металургійного комплексу України та коксохімічної галузі зокрема, визначенню основних проблем і загроз, з якими стикаються промислові підприємства та формуванню шляхів їх подальшого розвитку присвячено праці таких дослідників, як: С. Ващилін [3], В. Венгер [4], К. Гаймур [5], Ляховська [6], М. Мироненко [7], С. Мушнікова [8] тощо.

Проблемам економічного забезпечення розвитку галузей промисловості, аналізу різноманітних підходів та формуванню методичного базису для таких процесів приділено увагу в роботах таких дослідників, як: В. Геєць [9], В. Дикань [10], С. Довгань [11], Л. Жилінська [12], О. Лулукало [11] та інших.

Однак, питання формування економічного забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості України потребує подальшого опрацювання з врахуванням галузевої специфіки та з метою актуалізації підходів відповідно до сучасних викликів та загроз.

Постановка завдання. Дослідження існуючих підходів та формування авторського бачення системи економічного забезпечення стратегічного розвитку вітчизняної коксохімічної промисловості задля створення підґрунтя для подальшого обґрунтування, розробки та реалізації системних стратегічних заходів та скоординованої промислової політики, спрямованої на розвиток цього сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічному науковому дискурсі панують неоднозначні думки стосовно поняття «економічне забезпечення», дослідники активно використовують різні поняття, розглядаючи цю категорію як у вузькому, так і широкому сенсі.

Так, наприклад, у вузькому розумінні вона трактується як «економічні заходи щодо впровадження змін промислового підприємства» [4], а з використанням процесного підходу як «процес забезпечення підприємства необхідними ресурсами та їх розподіл» [6].

Розглядаючи економічне забезпечення у широкому сенсі, деякі автори використовують комплексний підхід, трактують цю дефініцію як «комплекс економічних заходів щодо впровадження змін промислового підприємства» [10, с. 12]; «сукупність заходів і засобів, створення умов, які сприяють протіканню економічних процесів, реалізації намічених планів, програм, проєктів тощо» [5].

В ряді досліджень на економічне забезпечення розвитку звертається увага з точки зору системного підходу, розглядаючи його, наприклад, як «сукупність системних елементів, при взаємодії яких досягається основна мета управління» [13, с. 253].

Дослідження різноманітних підходів до трактування цього поняття дозволило сформулювати авторське визначення економічного забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості, під яким пропонується розуміти сукупність економічних підходів, методів та моделей прогнозування, інструментів цілеспрямованого активного коригуючого впливу, як з боку державних органів різного рівня так і власно суб'єктів господарювання, на відповідні процеси у довготривалій пер-

спективі шляхом формування стратегічних векторів та пріоритетів економічного розвитку, які здатні привести до зміни кількісних і структурних характеристик підприємств та галузі в цілому, їхньому переходу у новий якісний стан та спрямовані на зниження негативних наслідків сучасних викликів, вирішення економічних проблем, пов'язаних з ними, створення сприятливих соціальних умов, формування передумов для збереження та комплексного розвитку коксохімічної промисловості.

Зазначимо, що економічне забезпечення стратегічного розвитку ґрунтується на оптимальному поєднанні різних елементів, які формують певну систему (рис. 1). При цьому представляється доцільним розглядати їх у вигляді двох блоків: основного, який базується на аналізі тенденцій, економіко-математичному моделюванні процесів та прогнозуванні розвитку галузі за їх результатами та підтримуючого, який включає: комплекс інструментів державної підтримки розвитку галузі; форми і моделі державно-приватного та міжсекторального партнерства; інноваційно-інвестиційну діяльність; маркетингові технології; програмне забезпечення та інформаційну підтримку.

В цілому ця система являє собою сукупність принципів, методів, інструментів і моделей, спрямованих на створення економічного базису для обґрунтування стратегічного розвитку галузі.

Які будь яка система, вона здатна адаптуватись та змінюватись в часі відповідно до внутрішніх та зовнішніх обставин, що обумовлює трансформації відповідних функцій, коригування її змістовного наповнення (основних складових).

Узагальнення різноманітних підходів до розробки відповідних галузевих систем дозволило звернути увагу на структурні особливості її формування (рис. 2).

Зазначимо, що розбудова цієї системи здійснюється на основі певних принципів, які, відіграючи значну роль у структурі широкого кола явищ, відображають найбільш суттєві закономірності та взаємозв'язки і в системі економічного забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості України. Серед основних з них:

- принцип науковості, який вказує на необхідність її формування з використанням науковому базису: знань, підходів, методів, інструментів аналізу тенденцій та прогнозування, що дозволить сформулювати обґрунтовані висновки та актуалізувати стратегічні пріоритети розвитку коксохімічної промисловості;

- системності, який передбачає визначення актуальних стратегічних пріоритетів розвитку цілей, методів та інструментів їх досягнення поетапно та узгоджено між собою і в системі загального розвитку національної економіки, з врахуванням міжсекторальних, міжгалузевих зв'язків, реальних та потенційних викликів і загроз;

Рис. 1. Складові системи економічного забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості України

Джерело: запропоновано автором

– планомірності, що передбачає націленість цієї систем на вирішення не тільки поточних, але й стратегічних завдань розвитку коксохімічної промисловості, що уможливується шляхом прогнозування та формування на цій основі відповідних сценаріїв, які виступають базисом для обґрунтування стратегічних пріоритетів, а також планування різного рівня (перспективного, річного, оперативного);

– синергії, який вказує на необхідність синхронізації основних факторів-індикаторів, які використовуються при формуванні моделей та прогнозів стратегічного розвитку коксохімічної промисловості;

– багатофакторності, який передбачає необхідність урахування максимально можливої кількості факторів впливу на розвиток галузі, постійний їх перегляд та коригування відповідно до мінливості зовнішнього середовища, появи нових викликів і загроз;

– економічної ефективності, відповідно з яким елементи та підсистеми даної системи повинні бути спрямовані на підвищення ефективності

діяльності підприємств коксохімічної промисловості;

– відкритості, який визначає доцільність спрямування системи економічного забезпечення на інформування суспільства, в тому числі працівників галузі, щодо основних результатів аналізу, тенденціях та подальших стратегічних пріоритетах розвитку вітчизняної галузі;

– комплексності, який передбачає, що при розробці системи економічного забезпечення, аналізі тенденцій розвитку, виборі факторів-індикаторів для прогнозування та формування сценаріїв розвитку необхідно враховувати різні аспекти середовища та впливи (політичні, економічні, соціальні, організаційні, техніко-технологічні, ресурсні, екологічні тощо), які здатні позначатись на економічних результатах діяльності підприємств;

– концептуального підходу, який вказує на доцільність розробки та запровадження концепції, яка створює підґрунтя для формування сучасної, адекватної існуючим викликам системи економічного забезпечення, містить основні підходи, інструменти, методи, започатковує напрями стра-

Рис. 2. Структурна схема формування системи економічного забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості України

Джерело: запропоновано автором

тегічного розвитку коксохімічної промисловості, і якою би керувалися державні органи та підприємства галузі при визначенні та актуалізації стратегічних пріоритетів;

– програмного підходу, який передбачає відображення основних результатів прогнозування (у вигляді сценаріїв та обґрунтованих стратегічних пріоритетів розвитку вітчизняної коксохімічної промисловості) у програмах галузевого розвитку, які доцільно формувати в рамках державної промислової політики задля забезпечення дієвості системи економічного забезпечення.

Зазначимо, що важливу роль в системі економічного забезпечення стратегічного розвитку коксохімічної промисловості та одним з її основних елементів є моніторинг, аналіз і діагностика розвитку галузі, що дозволяє зробити оцінку поточного стану та визначити відповідні перспективи, діагностувати вплив факторів на соціально-економічні процеси в галузі, та є базисом для подальшого моделювання різноманітних стратегічних пріоритетів та прогнозування, що дозволить обґрунтовано підійти до вибору або актуалізації сформованих раніше стратегічних векторів галузевого розвитку, сфокусувати увагу на найвагоміших та обрати найефективніші методи та інструменти їх реалізації.

Висновки з проведеного дослідження. Формування економічного забезпечення стратегічного розвитку вітчизняної коксохімічної промисловості ґрунтується на оптимальному поєднанні різних елементів з використанням системного підходу. Ці елементи формують певну систему, яка складається з двох блоків: основного, який базується на аналізі тенденцій, економіко-математичному моделюванні процесів та прогнозуванні розвитку галузі з врахуванням аналізу та діагностики стану галузі та підтримуючому, який містить комплекс інструментів державної підтримки розвитку галузі та моделі державно-приватного партнерства, інноваційно-інвестиційну, маркетингову, інформаційну підтримку.

Але коригування змістовного наповнення та актуалізація її елементів представляється можливим за умов дослідження економічної кон'юнктури на відповідних ринках та сучасних світових практик, що складає перспективи подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук

Дейнеко Л. В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. 158 с.

2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.03.2023).

3. Ващилін С. В. Сутність та призначення системи адаптивного управління діяльністю коксохімічних підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>. (дата звернення: 26.03.2023).

4. Венгер В. В., Романовська В. В., Чижевська М. Б. Вектори стимулювання фінансування інноваційної діяльності в металургійній галузі України. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10003>. (дата звернення: 26.03.2023).

5. Гаймур К. С. Прогнозування розвитку коксохімічної галузі України: автореф. дис...канд. екон. наук : 08.00.03. Харків, 2016. 22 с.

6. Ляховська О. Особливості функціонування найбільших підприємств металургійної промисловості України під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2180>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-86>

7. Мироненко М. А. Розвиток металургії України в умовах глобалізаційних викликів за підсумками 2021 року. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2022. Вип. 1(77). С. 36–45. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/15948/1/Myronenko.pdf>. (дата звернення: 26.03.2023).

8. Мушнікова С. А. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств металургійної галузі України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. С. 273–279. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i68.189030>.

9. Геєць В. М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України. *Економіка України*. 2014. № 12. С. 4–19.

10. Дикань В. Л., Заєць Г. П. Організаційно-економічне забезпечення ефективної діяльності підприємств: логістичний підхід. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 65. С. 9–18.

11. Довгань Л. Є., Лулукало О. Г. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2012. С. 48–56.

12. Жилінська Л. О. Методи та інструменти управління забезпеченням розвитку промислових підприємств. *Економіка, управління та облік на підприємстві. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2017. № 3 (96). С. 34–42.

13. Молла Г. Формування системи показників оцінки організаційних складових конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень ОДЕУ*. 2012. № 44. С. 252–257.

REFERENCES:

1. Deineko L. V. (2018) Rozvytok promyslovosti dlia zabezpechennia zrostantia ta onovlennia ukraïnskoi ekonomiky : naukovu-analitychna dopovid [Development of industry to ensure the growth and renewal of the

Ukrainian economy: a scientific and analytical report]. Kyiv: NAN Ukraine, DU «Ін-т екон. та прогнозув. NAN Ukraine», 158 p. (in Ukrainian)

2. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 26.03.2023). (in Ukrainian)

3. Vashchylin S. V. (2017). Sutnist ta pryznachennia systemy adaptivnoho upravlinnia diialnistiu koksokhimichnykh pidpriemstv [The essence and purpose of the system of adaptive management of the activities of coke chemical enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua>. (accessed 26.03.2023).

4. Venher V. V., Romanovska V. V., Chyzhevska M. B. (2022). Vektory stymuliuvannia finansuvannia innovatsiinoi diialnosti v metalurhiinii haluzi Ukrainy [Vectors of stimulating financing of innovative activities in the metallurgical industry of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10003> (accessed 26.03.2023).

5. Haimur K. S. (2016). *Prohnozuvannia rozvytku koksokhimichnoi haluzi Ukrainy: Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk* [Forecasting the development of the coke industry in Ukraine Cand. econom. sci. diss. abstr.]. Kharkiv, 22 p. (in Ukrainian)

6. Liakhovska O. (2023). Osoblyvosti funktsionuvannia naibilshykh pidpriemstv metalurhiinoi promyslovosti Ukrainy pid chas viiny [Peculiarities of the functioning of the largest enterprises of the metallurgical industry of Ukraine during the war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2180>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-86> (accessed 26.03.2023).

7. Myronenko M. A. (2022) Rozvytok metalurhiyi Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiynykh vykykiv za pidsumkamy 2021 roku [Development of metallurgy of Ukraine in the conditions of globalization challenges according to the results of 2021]. *Ekonomichnyy visnyk Dniprovskoyi politekhniki*, vol. 1(77), pp. 36–45. Available at: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream> (accessed 26.03.2023).

8. Mushnykova S. A. (2019) Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemstv metalurhiynoyi haluzi Ukrayiny [Current state and development prospects of enterprises of the metallurgical industry of Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 68, pp. 273–279. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i68.189030>. (In Ukrainian)

9. Heiets V. M. (2014). Instytutsiina obumovlenist innovatsiynykh protsesiv u promyslovomu rozvytku Ukrainy [Institutional conditioning of innovative processes in industrial development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 4–19. (In Ukrainian)

10. Dykan V. L., Zaiets H. P. (2019). Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia efektyvnoi diialnosti pidpriemstv: lohistychnyi pidkhid [Organizational and economic support of the effective activity of enterprises: a logistic approach]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 65, pp. 9–18.

11. Dovhan L. Ye., Lulukalo O. H. (2012). Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Formation of the

organizational and economic mechanism of effective enterprise management]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*, pp. 48–56.

12. Zhylinska L. O. (2017). *Metody ta instrumenty upravlinnia zabezpechenniam rozvytku promyslovykh pidpriemstv* [Management methods and tools for ensuring the development of industrial enterprises]. *Ekonomika, upravlinnia ta oblik na pidpriem-*

stvi. Ser.: Ekonomika ta pidpriemnytstvo, no. 3 (96), pp. 34–42.

13. Molla H. (2012). *Formuvannia systemy pokaznykiv otsinky orhanizatsiinykh skladovykh konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Formation of a system of indicators for assessing the organizational components of the enterprise's competitiveness]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen ODEU*, no. 44, pp. 252–257.